

« zurück blättern vor »

RYNNA subst. f., ab 1393; auch *ryna*, *rynwa*, *rywa*. 1) ‘Leitung, die Regenwasser vom Dach zum Fallrohr führt; ugs. auch dieses Rohr’ – ‘przewód w kształcie korytka, służący do odprowadzania wody deszczowej z dachu do rury spustowej; pot. także ta rura’: 1393 AcCas 294, STP *Pro rynna ad ecclesiam VII grossos*. o 1437 Wisł nr 228 s.85, STP *Rina canale*. o nach 1461 Tęcz w.10, STP *Zabywszy rinna gy wlekly*. o 1490 Erz 89, STP *Cannale rura vel rynna domova, vel rynstok*. o 1588 GostGosp 136, SPXVI *W browárze ma bydź bárzo chędogo: á rynnámi [...] ma wodá isć*. o (†1702) 1965 Lubomirski Somnus 301 *Po gabinecie w kryształowej rynie [...] źródło wdzięcznomruczne płynie*. o 1754 Inw.Lipowiec 209 *dach wewnętrzny podwieść rynną blaszaną*. o (1843–1846) 1885–1887 Baliń.M.Polska IV 264, DOR *Tuż przy domu była niewielka sadzawka, do której woda wchodziła rynną z rzeki*. o †1887 Krasz., SW *Ależ leje! jak z rynnwy!* o 1951 Dobrow.S.Wiersze 110, DOR *Na wilgotnym chodniku cisza ciężko legła, tylko mruczał deszcz w rynnice i stukał po cegłach*. – STP, SPXVI, CN, TR, L, SWIL, SW, DOR. 2) *wpaść, dostać się, trafić z deszczu pod rynnę* ‘sich in einer noch schlechteren Situation als vorher befinden, vom Regen in die Traufe kommen’ – ‘znaleźć się w położeniu gorszym od poprzedniego’: 1558 Koszutski Lor, NKPP *Ze dżdzu pod rynnę*. o 1609 Petr.Hor. F., L o (1619) 1629 Rys.Ad. 19, L *Jak pod rynną siedział*. o 1632 Cn.Ad. 899, L *Trafił ze dżdzu pod rynnę*. o [LBel.] (†1812) 1954 Tremb.Listy I 132, DOR *Trafiłem z deszczu pod rynnę i zamiast spiesznego wyjścia z długów, ledwie że ich nie przybyło*. – MAČZ, TR, L, SWIL (przys.), SW (prz.), DOR (fraz.). 3) ‘Graben, Tal, durch aus der Höhe herunterfließendes Wasser ausgehöhlt’ – ‘rów, dolina, wyżłobione przez wody spływające ze wzniesienia’: (1935) 1956 Kossak Z.Krzyż III-IV 412, DOR *Wąską nicią rynnny skalnej spływał (...) strumyczek prawdziwy, wodę, a nie hamienie niosący*. o 1938 Wierchy s.128, DOR *Lodowiec Olsok był specjalnie ciężką próbą dla sań i ludzi, gdyż jego bezśnieżny, nagi i twardy jezor jest (...) pocięty gęstą siecią rynnien i brózd*. – nur DOR (geol. geogr.). 4) ‘lange Rinne zum Transport von Flüssigkeiten oder Schüttgut’ – ‘długie koryto do transportu cieczy lub materiałów sypkich’: 1948 Koźn.Żyw. 159, DOR *Przy drugim basenie [portowym] stoją dwa czynne dźwigi. Przy trzecim – zbożowym – rynnny i zsypy dla przeladunku ziarna*. o 1952 Morc.Ptaki 217, DOR *Zasyczało zgęszczone powietrze, rynnna drgnęła gwałtownie i teraz już zaczęła się rytmicznie rzucać, podskakiwać z okrutnym zgiełkiem, zsuwać węgiel do upadku*. – nur DOR (bud. gór.). o **Var:** *ryna* subst. f., 1437 Wisł nr 228 s.85, STP o (1843–1846) 1885–1887 Baliń.M.Polska IV 264, DOR – STP, SPXVI, SWIL, SW (gw.), DOR (daw.); *rynna* subst. f., 1393 Acclas 294, STP

– STP, SPXVI, CN, TR, L, SWIL, SW, DOR; *rynwa* subst. f., [hapax] †1887 Krasz., SW – SWIL, SW (gw.); *rywa* subst. f. – SW (gw.). ◊ **Etym:** **1)** mhd. *rinne* subst. f., ‘Wasserleitung, Dachtraufe’, LEX, nur für Inh. 1, 2. **2)** nhd. *Rinne* subst. f., ‘Aushöhlung, die zur Leitung von Flüssigkeiten und nicht flüssigen Dingen dient’, GRI. ◊ **Konk:** †*rura*. ◊ **Der:** *rynka* subst. f., [hapax] 1564 Mącz 33a, SPXVI, zuerst geb. MĄCZ; *rynienka* subst. f., (1649) 1963 Instr.Wiel. 33, zuerst geb. CN; *rynwiasty* adj., [hapax] 1779 Czerw.Narz. 28, L, zuerst geb. L; *rynniarz* subst. m., ‘Bergarbeiter’, [hapax] 1841 Łab., SW, zuerst geb. SW, nur für Inh. 4; *rynewka* subst. f., (1844–1846) 1976 Fredro Trzy 177, zuerst geb. SW; *rynniasty* adj., zuerst geb. SWIL; *rynnica* subst. f., ‘Käfer aus der Familie der Blattkäfer (Chrysomelidae)’, [hapax] (1903) 1926 Dyak.Przyr. 388, DOR, zuerst geb. DOR; *rywka* subst. f., zuerst geb. SW; *rynniany* adj., zuerst geb. SW; *rynnowy* adj., 1946 Wiedza 285 s.16, DOR, zuerst geb. DOR. ❖ Ursprünglich auch ‘Rohr’ und ‘Gosse’ (s. den Beleg von nach 1461). Der Beleg von 1490 unterscheidet wohl die ‘Dachrinne’ als *rynnna domowa*. Heute gilt *rynnna* vor allem als ‘Dachrinne’; Inhalt 3 und 4 werden wohl als übertragene Verwendungen von Inhalt 1 empfunden. Die Form *rynwa*, mit dem Suffix /-wa/, das bei älteren Entlehnungen vorkommt, dürfte älter als der Erstbeleg des Derivats *rynwiasty* (s.o.) sein, gilt aber im 20.Jh. als mundartlich oder regional (letzteres in Lemberg bis 1945 und in Krakau; Nitsch, s. KURZOWA 1985).

« zurück blättern vor »